Note şi fapte de folclor şi filologie.

— Poezii de la Românii din Serbia: *Cântecul Dunării* (*Voinicul care îşi caută mândra*). — *Voinicul Dumitraşcu şi calul.* — Asemănări cu *Moriţa.* — Terminii *iortoman* (*ortoman*), *laie* (*laiu*) din *Moriţa* ş. a.

I.

Câteva fapte de folclor.

In afară de materialul folcloristic, pe care l-am cules acum 17—18 ani (1910—11) şi l-am publicat împreună cu colegul G. Vâlsan[1], mai am personal câteva poezii de la Românii din Serbia, care împreună cu materialul propriu zis linguistic, nu l-am dat încă la tipar.

Voind să aflu, dacă există la aceşti Români, mai ales la cei de pe ţărmurii Dunării, un cântec special despre fluviul de care sânt legaţi atât de strâns, cum a fost desigur o parte mare din poporul nostru, am cules în satul Râtcova *„Cântecul Dunării"*.

I-am pus acest titlu în momentul când l-am cules, fiindcă viorarul, cum se numeşte acolo, mi l-a cântat ca atare, răspunzând dorinţei mele de a auzi ceva caracteristic despre Dunăre.

De fapt, cum se va vedea, titlul mai potrivit după cuprins este cel de *„Voinicul care îşi caută mândra"*.

Din nenorocire cântăreţul n'a ştiut, din ceea ce va fi fost cântecul mai vechiu, cum a şi mărturisit, decât fragmentul ce îl dăm aici. O variantă a lui am cules-o în Costol de la Iovan Blagoe.

Nu le-am introdus în colecţia publicată, fiindcă doriam să continuăm cercetările şi să întregim materialul cules. A venit însă războiul balcanic, apoi cel mondial cu urmările lui şi n'a mai fost posibil să mai mergem pe acolo.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Celălalt cântec, cules în Râtcova, îl public tot aici pentru că prezintă elemente înrudite, atât cu cel dintâiu cât şi cu Moriţa şi firește cu multe alte cântece, balade şi cu

[1] G. Giuglea şi G. Vâlsan, *Dela Românii din Serbia.* Culegere de lit. pop., Bucureşti, 1913.

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

diversele lor variante, de care nu e locul să mă ocup aici. In aceste însemnări nu urmăresc decât să semnalez câteva fapte de ordin estetic literar şi folcloristic. Să vedem însă întâiu textele.

1. *Cântecul Dunării*
(*Voinicul care îşi caută mândra*).

Dunăre, Dunăre,
Drum fără pulbere
Şi fără ogaş,
Inima-mi săcaş [1]
Cum eşti curătoare
Dispre lispegioare [2]
Cum eşti curătoare,
Să fii vorbitoare!
Eu te-aş întreba-re [3]
– Foc —de-o mândră-a mea,
Că de-oi fi văzut-o
La rufe spălând,
Cu maiu bătând,
De neica 'ntrebând?
Crişane, Crişane,
Dalbeş Mureşane,
Crişu [4] că 'm zicea:
Da ştii, da nu ştii,
Mândruleana ta
De oi fi văzut-o
N'oi fi cunoscut-o!
A! —, mândruleana mea-re,
Lezne de-a cunoaşte-o.
Mândruleana mea-re
Trestie din baltă,
Mai naltă din toate:
Fătişoara ei
Coală de ârtie.
Logofeţ mi-o scrie.
Vara-n prăvălie.
Da ştii, da nu ştii etc.

(Se repetă cele două versuri subliniate mai sus).

---

[1] Nu transcriu aici toate pronunţările de sunete dialectale, care se pot subsuma unei reguli. Deci nu transcriu pe *d*, *t*, *n* înainte de *i*, *e*.

[2] Peste, deasupra pietrilor, lespejoarelor din albie.

[3] V. asupra acestui *-re* ceea ce am spus în „*Dela Românii din Serbia*", lit. pop., p. 377 sqq. Acesta poate fi o urmă de infinitiv, păstrată de cerinţa numărului de silabe ale versului vechiu. De aceea, în poeziile lor, Românii din Serbia pun des pe *-re* şi la imperfecte, cum se poate vedeà în colecţia citată.

[4] Aici cântăreţul a uitat că-i vorba de Dunăre, furat de cântec aşa cum probabil va fi fost odată. El nu puteà şti de râul Criş, deci de o influenţă a numelui *Crişan* nu poate fi vorba.

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

. . . . . Din gură 'ncleştaţ,
Ochişorii ei, Din coade legaţ,
Două mure negre, Din coade pocnind,
Vara 'ntr'un rug verde; Pe drumuri fugind...
Coaptă [1] la răcoare, Da ştii... etc....
Ne-atinsă de vânt, Sprincenile ei:
Tinsă la pământ, Pana corbului,
Ne-atinsă de vânt. Iarna pe zăpadă.
Da ştii... etc. . . . . Zăpada 'm lucește
Cosâcioara ei, Iele 'm strălucește...
Doi bălăurei . . . . . .

Cules de la Păun al Florii [2].

2. *Domnul Dumitraşcu şi Calul.*

De la noi la voi Bea voinici cu el.
Nu-i un pas ori doi Apa [e] sălcie,
Nici atâta cale, Cum îm' place mie
Numa-un deal ş'o vale Şi [4] ţ-e drag şi ţie.
Ş'o rară dumbravă Lâng' a fântânioară,
Ş'o poiană verde, Crescut-a născut-a,
De mi-aţ putea crede. Un pat încheiat
In [3] mijloc de poiană Cu stâlpii de fag
Crescut-a, născut-a Cu blane [5] de brad.
Un brad ş-un molivd. -- Da 'n pat care şede [6]?
Jos, la rădăcină, Domnu Dumitraşcu,
O lină fântână Domnu Muntelui,
Cu jghiab de alamă Ş'al Vurtomului.
Cu ţuţur de fier, Stăpânu-odineşte,
Chiepcel de-aurel, Murgu strejueşte.

---

[1] In loc de plur., atras, ca formă de plur. următor, corect acolo, foneticeşte „tinsă-atinsă".

[2] Cf. G. Giuglea-Vâlsan, *o. c.*, celelalte poezii culese de la acest viorar, care avea atunci 56 ani.

[3] Cit. 'N.

[4] După ţ, z, s, ş *i* se pronunţă aproape de *î*.

[5] Scânduri.

Babeş-Bolyai University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Murgu mi-i legat
De stâlpi-ei [1] de fag.
Murgu ce făcea?
— Ochii mi-arunca
Pe cei braz mărunţ
Mărunţ şi cărunţ.
Şi el vedea
Gujmanii [2] lucind,
Săbii strălucind
Şi la ei venind.
— Murgu când [3] vedea,
Iel că-m străfiga
Stăpân deştepta.
Stăpânu zicea :
Murguleţu meu
Dare-ar Dumnezău,
Furu să te fure
Lupi să te mănânce,
Că n'ar fi de-aş zice.
Cum, tu te 'nduraş
De mi-ş străfigaş,
De mă deşteptaş ?
Că ieu că durmiam,
Frumos vis visam,
Că mă logodiam
C'o-fată de crai
Cam de peste plai ;
C'o-fată crăiasă
Dalbă jupânească,
Cu sprânceana trasă
Cu geana sumeasă,
Cum bună-i de casă.
Murgu că-m zicea :.
Stăpâne, jupâne,
Numa blăstăma,
Incalecă pe mine
Şi te ţine bine.
Aidaţ să fugim,
Să ne schimbăm locu
Că ne calcă focu.
Aida să fugim,
In ţară 'n Ardeal
Jos, la popa Stan.
Are trei fetiţă
Par'că-s iconiţă.
Şî care-ţ vo [4] plăcea,
Pe aia voi [5] loa.
— Stăpânu auza
Din pat să scula,
Calu 'ncăleca
Şî ei că 'm fugeà
In ţară 'n Ardeal
Jos, la Popa Stan.
Acolo mergeà,
Cu fetile să 'ntâlnià,
Una că-i plăceà
Ş'o luà
Şi să cununà...

Cântecul Dunării (variantă)
(*Mama care-şi caută fiul*).

Pe malul Dunării
Plimbă-mi-se plimbă
Cea maică bătrână
Cu furchiţa 'n brâu [6],

[1] Cei.
[2] „Curále".
[3] Cit. „Cân."
[4], [5] va, vei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Cu fusu 'ndrugând,
De fiu întrebând :
— Dunăre, Dunăre,
Drum făr' de pulbere,
Cap de punere [1],
Cum ieşti curătoare,
Să fii vorbitoare !
Ieu [2] te-aş întreba-re
De-un ficior al *tău* [3]
Bălăciul [4] tău —
Văzut-ai, ori ba ?
— Ieu, de l-am văzut,
Nu l-am cunoscut !
— Ficiorelul meu
M-i-un băcţel nalt
Nalt şi minunat,
De bube vărsat [5].
Făţişoara lui,
Coală de artie
Logofeţ mi-o scrie,
Vara 'n prăvălie ;
Ochişorii lui
Două mure negre,
Intinşi pe-uluc verde [6] ;
Sprincenile lui,
Pana corbului.
— Eu nu l-am văzut,
Dar am auzit,
Că iel mi s'a dus,
In târgu-àl cu flori,
L'al baş [7] negustor.
Iel mi-a târguit
Şi mi-a logodit
C'o fată de crai,
Mare pestă plai.
La mine-a venit
Răvaş pe pământ
Ieu ca să mă duc,
Pe iel să-l cunun,
Naşă ca să-i fiu.
— Maica de-auza,
Incepea mi-a plângea,
După iel pleca,
Pe iel mi-l găsa.
Ş'acasă mi-l loa
Frumos l-însura
Nuntă că-i făcea.
Da ea ca 'm luva-re,
Maistori îm tocmia-re,
De nuntă s'apuca-re.
— Ce maistori luva ?
— Două zăci de trimbiceri
Şi cânta, Doamne, cânta,
De dezmierda inima.
Nainte cine mergea ?
— Abdulà ca tămbura,
De se despica frunza,
Aşa mândru ce cânta.

---

[1] In care-şi pierde omul capul, se înnecă; râu primejdios.

[2] „Io".

[3] In loc de „mieu", fiindcă l-a influenţat versul următor.

[4] Luntraşul, cel ce vâsleaşă şi pescueşte pe Dunăre, pescar.

[5] Desigur un viers *bastard*, rătăcit din alte cântece, fiindcă nu pare firesc acest defect pentru tipul feciorului frumos.

[6] Pasajului acesta îi lipseşte un vers, ori două, în care trebue să fie vorba de *rug*, (rugi ?), ca în varianta primă căci forma *uluc* (culuci, gard) e puţin potrivită aici.

[7] De frunte".

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23)

Cercetând cuprinsul „Cântecului Dunării" vedem că în prima variantă, este vorba de un tânăr, un „voinic", cum i se zice de obiceiu în balade, care își caută disperat iubita. Ca să afle ceva de ea, întreabă Dunărea care a putut să vadă multe în lunga ei curgere „dispre lispegioare". Aici este însă ceva mai mult decât o întrebare pusă unui personaj mistic, ori „năzdrăvan" ca „Mioriţa", care poate spune ceea ce eroul nu e în stare să afle. Versul *„Inima-mi săcaş"*, desvălue teama că mândra cea frumoasă a fost înghiţită de valurile Dunării[1], sau poate furată de cineva.

Dunărea este deci numai al doilea personaj, ca și în varianta a doua unde motivul este mama care își caută fiul pierdut. Titlul de „Cântecul Dunării" nu este potrivit, precum nu este nici *Mioriţa* pentru cunoscuta poezie cu alest nume. Și în aceasta eroul este păstorul, iar faptul constă în conflictul cu tovarășii lui invidioși, pe când Mioriţa este personajul năzdrăvan, firește din mediul vieţii păstorești, precum dincoace avem mediul vieţii pescărești, legată de măreţul fluviu. Acestuia i se adresează eroul, precum în alte cântece, pentru alte motive, se adresează Mureșului, Oltului, Prutului etc.

Și tot așa când e vorba de un „viteaz", ca în „Voinicul Dumitrașcu și Calul", tovarășul de luptă și cu însușiri de atot-știutor, apare Murgul, precum în alte împrejurări o pasăre, un câne ș. a. m. d.

Elementele acestea din literatura noastră populară izbesc pe orice cetitor. Altceva însă vreau să accentuez aici, un element literar-estetic care se desprinde din cântecele de mai sus și care se cunoaște din multe alte producţiuni populare. Este vorba de *tipul ales de frumseţe* — erou sau eroină — din literatura populară. Faţa albă — ca spuma laptelui, ca hârtia — ochii negrii, de obiceiu ca murele, părul ca pana corbului, sânt trăsăturile care disting, în concepţia poporului, pe omul, sau pe femeia frumoasă.

[1] Undeva în „Sandu Aldea" sânt pomenite versurile *„Dunăre, Dunăre, Drum fără pulbere și fără făgaș, Ce voinic năncaș"*, în legătură cu înnecarea cuiva.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

În zeci de versuri populare se găsesc aceste comparaţii. Dar şi altfel nu numai în poezie se remarcă acest lucru.

Astfel, de pildă, ţărani din Făgăraş mi-au spus că cea mai frumoasă femeie este cea cu faţa albă. Pentru bărbaţii din Săcele, fapt observat deseori, femeia dorită este cea cu ochi negri, ori căprui; cea cu ochi albaştri cade pe al doilea plan. Să fie în această concepţie despre frumos, o cauză etnico-geografică, în sensul că oamenii de la munte au faţa mai albă? Si în acest caz am aveà ideia de frumos legată de tipul etnic. Căci, de exemplu, pentru popoarele cu faţa închisă, din alte continente, „albul" din Europa e urît.

S'ar putea pune întrebarea dacă tipul de frumuseţe de care ne ocupăm, nu este în legătură mai ales cu populaţiile noastre păstoreşti, cele mai multe locuitoare în regiuni muntoase, cum sânt şi Aromânii. Dar, nu putem afirma, că pretutindeni unde sânt asemenea tipuri, există aceiaşi concepţie.

In orice caz, în literatura populară faptul este absolut izbitor, iar în limba noastră terminul *oacheş* (arom. oacliş) cu sensul de *brun*, adecă „de culoarea ochilor", arată prin etimologia lui că ochii negri au fost socotiţi caracteristici şi frumoşi. Altfel nu s'ar înţelege cum a ajuns „oacheş" să însemne brun.

Punând chestiunea aceasta, ca o presupunere, în legătură cu păstoritul, trebue să mai adaog că *Mioriţa*, preferita păstorului, este „lae, bucălae", sau în alte variante „ocheşică".

In o variantă nepublicată a baladei *Dolca*, culeasă de mine în Costol, de la bătrânul Iovan Blagoe [1] cu titlul, dat de cântăreţ „*Cioban Costea*", avem descrisă o mioriţă, care pare a fi tipul de oae preferată de păstori.

Dar, Costa că mi-a avut
Pe-a meoară *ocheşică*

[1] Vezi ce am tipărit de la el în Giuglea-Vâlsan, colecţia cit. *Dacoromania* V.

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Cu coarnele 'mbelciurate[1] Bucureşti-al treilea parte.
Şi pe spinare sânt[2] date. — *Dar lânuţa?*
Da 'n vârfu corniţelor *Poleită cu argint,*
Două pietre nestămate, Varsă rază pe pământ,
De lumina lumea toată, Par'că soare a răsărit,
Ţăligradu jumătate, De n'am văzut de când sânt...

Iar când află că i-au furat-o hoţii, întreabă de ea pe Dulfa, căţeaua cea bătrână, cu următoarele precizări:

„Une mi-este meoara? Fala negustorilor,
Cea meoară ocheşică, Baş marghiolu[3] târgulor"?[4]
Săvai muma oilor,

Mioara de aici este aceiaşi cu Mioriţa, cea „cu lână plăviţă" şi „laie, bucălaie", cu deosebirea evidentă că Cioban Costa îşi înfăţişează favorita în culori mai vii, mai pompoase, cu un lux de epitete, care dovedesc iubirea păstorului şi mândria lui cu asemenea mioară. „Laie-bucălaie" devine aici „ocheşică", mioară cu ochii şi faţa brună închisă, sau neagră — cum vom vedea mai departe la observaţiunile de limbă — în contrast cu fondul alb al corpului, al „lânii plăviţe", care în graiul figurat al lui Costa e „poleită cu argint — varsă rază pe pământ"... Pasagiul acesta este cea mai aleasă zugrăvire a mioarei „laie", ideal de frumuseţe în concepţia estetică a păstorului şi dovada puternică a dragostei lui pentru acest tip favorit.

Acelaşi fapt estetic se vede în „Cântecul Dunării", acelaşi ideal de frumuseţe este întruchipat şi în minunata, sculpturala înfăţişare a tipului femeiei frumoase. Auzind pe viorar cântând, te mişcă de la început adânc de duioasele viersuri:

Aa ... mândruleana mea-re
Lezne de-a cunoaşte-o!

[1] Ca melcii, adecă învârtite în formă de spirală. (Explicaţia mea).

[2] „Sân" (cu pierderea lui *t*).

[3] Fruntea, cea mai frumoasă între oi, când le duc ciobanii la târguri.

[4] Târgurilor, prescurtat pentru viers.

BDU-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Fiindcă nu se poate să nu atragă privirile ori cui :

Mândruleana mea
Trestie din baltă,
Mai naltă din toate,
Fățișoara ei,
Coala de ârtie
Logofeți mi-o scrie
Vara 'n prăvălie...
Ochișorii ei,
Două mure negre
Vara 'ntr'un rug verde,
Coapte la răcoare [1]
Ne-atinsă de vânt,
Tinsă la pământ —
Ne-atinsă de vânt...
— Cosâcioara ei
Doi bălăurei
Din gură 'ncleștați
Din coade legați,
Din coadă pocnind
Pe drumuri fugind...

Este o serie de imagini vii, cari se mișcă... E mai mult decât pictură, e ceva Laocoonic în aceste plastice viersuri, rămase cristalizate numai în fragment de cântec, rupt probabil dintr'un uitat și străvechiu poem de iubire, sau dintr'un ciclu de balade cuprinzătoare a unei povestiri epice mai ample [2].

In partea ultimă a acestei descrieri întâlnim același contrast, care l-am văzut la „mioara" lui Costa și la Mioriță, între fața albă a mândrei și între ochii, părul și sprâncenile ei :

Sprincenile ei ?
Pana corbului,
Iarna pe zăpadă.
Zăpada 'm lucește
Iele 'm strălucește...

Și astfel femeia, ideal de frumusețe, se concretizează

---

[1] Elementele aceste descriptive le mai găsim, reduse, și în alte poezii pop. De ex.:

Fețișoara ta, coală de ârtiie
Vara 'n prăvălie,
Logofeț s'o scrie ;
Ochișorii tăi
Două mure niegre
Coapte la pământ
Ne ajunse de vânt ;
Sprâncenile tăle
Doi bălăurei
Inodat în coade
Incleștați în gure.

(Rămești, Vâlcea — în Graiul din Vâlcea, de V. Vârcol, 1910, p. 37).

[2] Intrebarea aceasta și-au pus-o desigur mulți. Comp. ce zice O. Densusianu, *V. păst. în p. n. pop.*, I. 114, despre Mioriță: „face impresia că este rămășiță a unei epopei păstorești"...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

într'un tablou desăvârşit, nu numai în contururile armonice ale corpului înalt şi svelt ca trestia, nu numai în viul negru al ochilor şi sprâncenilor, atât de fericit îmbinat cu albul de zăpadă al feţii, dar fantazia minunatului poet înlătură repede, neobservat, monotonia ce s'ar simţi din o simplă înşirare de comparaţii, fiindcă ne plimbă ochii prin iuţi şi variate nuanţe de linii, neoprindu-ne la plastica încleştare ca două guri de şerpi, a cosiţei, ci privirea ni-o îndreaptă, tot mai încordată, spre şerpuitoarele mişcări ale bălăureilor [1] ce se pierd în zare :

Pe drumuri fugind,
Din coade pocnind...

Sentimentul prins în acest început de acţiune, în această baladă trunchiată ca şi Miorița, este dorul chinuitor după frumoasa-i iubită, pierdută undeva, înnecată în Dunăre ori furată de cineva. El porneşte s'o caute şi fiindcă acţiunea, localizată de cântăreţii din Craina, ori păstrată fidel din o redacţie mai veche, se petrece pe ţărmurile Dunării, la ea se adresează, ca unei fiinţe a tot ştiutoare, să-i spue dacă nu i-a văzut mândra. Teama de înnec reese din viersul „*Inima-mi săcaşi*".

Dacă balada a fost cândva mai lungă, mai completă, ea a trebuit de sigur să arate diverse peripeţii şi străduinţe ale eroului, pentru a-şi găsi iubita.

Pentru o femeie atât de frumoasă, a cărei pierdere i-a secat inima, un erou nu se putea opri la prima încercare de a o află.

Cealaltă variantă culeasă în Costol, depărtare de 17 km. de Rătcova, are un motiv analog. O mamă bătrână îşi caută feciorul iubit, poate unicul ce-l aveă, ca şi în *Miorița*. Varianta aceasta are însă sfârşit — să-i zicem satisfăcător dar şi comod. Mama îşi află fiul, dus să-şi caute mireasă, apoi îl însoară, făcând şi o nuntă foarte veselă. Ca frumuseţe rămâne însă mult în urma primului cântec. Fe-

[1] *Bălăurei* înseamnă şerpi, în baladele de aici.

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

ciorul drag al mamii, un pescar, este şi el firește frumos, şi descris atât cât este cel din Mioriţa.

Aceleaşi elemente constituesc şi frumuseţea păstorului din Mioriţa, cum se vede din cele mai multe variante ale ei. In acestea însă, şi chiar în a lui Alecsandri, n'avem decât o simplă înşirare de comparaţii: „tras printr'un inel", „faţa ca spuma laptelui", „ochii ca murele", „mustaţa ca spicul grâului"; alteori e „înalt brădicel", „alb crinişel". Acestea se pot urmări uşor, în toate variantele, strânse la un loc de d. O. Densusianu [1] şi nu cred necesar să mai citez diversele pasagii cu această descriere.

Superioritatea descrierii din „Cântecul Dunării" reese clară din cele ce am spus mai sus şi cred că este cel mai frumos pasagiu din poezia noastră populară, prezentând un fragment estetic, întreg, neştirbit. Căci, de bună samă, multe balade, sau părţi din ele superioare ca frumuseţe, s'au fărîmiţat şi s'au împrăştiat ca perlele unei salbe rupte, ajungând răsleţite în diverse variante. Chiar pasagiul din cântecul de care ne ocupăm se găseşte trunchiat, în câteva balade cu alt subiect [2].

Faptele de ordin estetic [3] şi etnografic, expuse cu

---

[1] *Viaţa Păstorească în Poesia noastră populară*, II, 1923, p. 123 ş. u. Aici studiază d-sa şi Mioriţa, foarte amănunţit, conchizând că este de origine păstorească, având ca motiv un conflict între cei trei — ori mai mulţi — ciobani, petrecut în timpul transhumanţei, cum a spus-o şi d. M. Roques. Desigur, conflictul s'a întâmplat mai firesc toamna, fiindcă atunci s'a putut vedeà mai bine că ciobanul „ortoman", tip distins, îşi păscuse oile mai bine şi le făcuse mai frumoase ca ale celorlalţi. De aici s'a ivit apoi invidia tovarăşilor.

Geograficeşte, originea i-o fixează „pe liniile de transhumanţă care legau Transilvania de Moldova" (p. 102), bazat pe variantele cunoscute azi şi din acest punct de vedere concluzia este justificată.

[2] Astfel găsim comparaţia cu şerpii în colecţia noastră (în *Manole Zidaru*); în pasagiul citat mai sus (Vârcol, l. c.); G. D. Teod., p. 91 *(Colind de Văduvă)* etc.

[3] V. şi Caracostea, *Mioriţa în Moldova*, 1916, p. 529 şi *Mior. în Mold., Munt., Olt.* 1924, p. 26-7, cu discutarea descrierii fsumuseţii

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

privire la descrierile discutate, ne îndreptățesc, cred, în deajuns să afirmăm că idealul frumosului omenesc, cel puțin cum e înfățișat în literatura sa, este pentru poporul românesc, tipul cu fața albă cu părul și cu ochii negri, sau căprii, iar nu tipul blond. Am văzut că și înafară de literatură se atestă această preferință. Ba mai mult, însăși oaia cea mai iubită este „oacheșe, laie, bucălaie", adecă cea cu fața brună și cu lâna albă, plăviță.

Din punct de vedere geografic, regiunea în care se va fi născut cântecul în discuție, sau din care va fi iradiat spre Românii din Serbia, este Ardealul, cum arată numele eroului. El e numit *Crișan - Mureșan*, iar când să răspundă Dunărea, cântărețul o înlocuește cu *Crișul : Crișul că-m zicea...*

Cântărețul nu cunoștea acest râu și nici nu călătorise în afară de Serbia, ca să fi auzit de el. Păstrarea nealterată a numelor amintite pare a arăta că balada a fost purtată spre Dunăre de păstori care veniau să ierneze în părțile Severinului, sau prin bălțile și ostroavele din apropiere. Sau avem de a face cu un amestec din o baladă ardelenească la origine[1].

Judecând lucrurile mai larg, motivul cuprins în faptul că un voinic își caută iubita pierdută, o mamă feciorul drag sau că un păstor peregrinator, în fața morții, se gândește la ceea ce are mai scump, la mama și oile sale, e ceva omenesc general și nu poate fi localizat, absolut, ci numai relativ, după indicațiile materialului poetic atestat. Și dacă aceste motive sânt străvechi în poezia noastră populară, apoi originea baladelor în discuție, trebue legată cred și de regiunea unde odinioară poporul român era mai compact, căci unde este mai multă și mai puternică viața, acolo se poate naște și o literatură mai bogată.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

din punct d. v. al mijloacelor stilistice întrebuințate de poetul popular. Aici însă ne interesează tipul frumuseții ideale în concepția poporului.

[1] Comp. totuși „*Colind de văduvă*" din G. D. Teodorescu, p. 91, amintit mai sus.

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

In ce privește problema geografică a răspândirii producțiunilor populare, pentru a nu atinge unele eventuale susceptibilități, amintesc că acum 18 ani când am întreprins cercetările linguistice și folcloristice amintite, eram familarizat cu metoda geografică a răspândirii și întinderii fenomenelor vieții umane în spațiu [1] și cu necesitatea de a le reprezenta pe hartă. Aveam în același timp alături pe colegul Vâlsan, specialist în geografie și etnografie. Făcusem de altfel și eu asemenea studii la București, pe lângă cele de filologie.

De aceea și la culegerea materialului folcloristic de la Românii din Serbia am avut în vedere criteriile geografice, cum am arătat în publicația din 1913 [2].

O altă chestiune discutată în studiile asupra baladei *Miorița* este cea despre oaia „năzdrăvană" care prevestește moartea păstorului. Se pare că cei care s'au ocupat de acest fapt au neglijat să accentueze [3] că nu este un element „unic" în *Miorița*, ci unul caracteristic literaturii populare. *Năzdrăvană* nu este numai oaia păstorului. Calitatea de a ști și a prevesti ce se întâmplă în viitor o întâlnim la mai multe ființe. Bine înțeles, poetul popular le repartizează și le utilizează, cum e firesc, după calitatea eroului. Astfel tovarășa de viață a păstorului este mioara lae : voinicul, viteazul luptător (*Miu* ș. a.) din balade sau Făt Frumos din povești are un cal năzdrăvan,

[1] D. Caracostea, în o. c., judecă Miorița și din p. d. v. geografic.

[2] A se vedea lămuririle ce le-am dat în colecția noastră (Giuglea-Vâlsan, *o. c.*, passim) unde se spune la fie care cântec numele cântărețului, de la cine a învățat-o sau din ce localitate a adus-o, „pentru că [astfel] putem vedea pe ce căi a venit [literatura pop.] și câtă există, într'un moment dat, într'o regiune" (p. 377). Acolo am dat și întreg tabloul lit. pop., din regiunea cercetată, arătat pe sate. V. și explicarea geografică dată formei *giugastru* (neînțeleasă de Weigand), în *Românii din Serbia*, extr. din *An. de Geogr. și Antropogeogr.* II, 1911, p. 37. In 1913—14 am cunoscut apoi, foarte de aproape, la Paris, metoda lui Gilliéron.

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

foarte adeseori murg; alţii se adresează pasărilor (mierlă, cuc, turtureà etc.)[1] sau râurilor (Dunăre, Olt, Criş, Mureş etc.) ca să le deà anume indicaţii. Aceştia din urmă sânt pescari sau cei care trăesc pe lângă ape.

Din aceste motive am publicat aici şi balada *„Voinicul Dumitraşcu şi Calul*[2], culeasă de la acelaşi Păun al Florii din Râtcova, dar o cunoştea şi Iovan Blagoe din Costol şi-i zicea *Dila noi pân la voi* sau *Cuconu Pătraşcu, Jupân Dumitraşcu*[3], dar, din lipsă de timp nu ne-a mai putut-o cânta.

In balada aceasta, Dumitraşcu e prezentat la început ca un voinic trăind undeva în codru, fiindcă avea patul „încheiat" lângă un brad şi un molivd. Murgul, care strejuia la cap, vede o ceată de duşmani, îl scoală, voinicul se supără cum se ştie şi din alte balade, în urmă pleacă în Ardeal, după sfatul calului. Aici se însoară cu o fată a lui Popa Stan.

Nu e nimic epic, tragic, se evită ciocnirea cu duşmanii, care se apropiau, iar la sfârşit avem nuntă.

Se vede că balada a luat, mai târziu, o întorsătură comodă, ca şi varianta din Costol a „Cântecului Dunării".

---

[1] Comp. de ex., cântecul curent în Ardeal:

Cucule de unde vii?,
— De la târg, dela Sibii.
Dar de mândra mea ce ştii? etc.

sau cele citate de d. O. Densusianu, *Viaţa Păst.*, o. cit. p. 62 şi 88.

Identic este: Spune mândră turturea,
Ingheţată-i Dunărea,
Să trencă badea pe ea,
Cu trei cai alăturea! etc.

L-am auzit cântat de un membru de la Societatea Carmen. Este culeş în Ilfov, de G. D. Kiriac, dar nu pot spune unde este publicat.

[2] Titlul este pus de mine după cel pe care i l-a dat Iovan Blagoe.

[3] V. colecţia cit., p. 377, unde se dau titlurile tuturor baladelor pe care le cunoştea acest cântăreţ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Căci „domnul muntelui", cum e numit la început, reese la sfârșit un dornic de însurătoare cu o fată de craiu, de peste plaiu.

Legăturile care le face balada aceasta, ca și „Cântecul Dunării" I ,cu Ardealul, dovedesc posibilitatea venirii unor elemente de folclor din nord și de peste munți, în spre Dunăre, la Românii din Serbia, unde de altcum o parte se numesc Ungureni. Ținutul de unde vorbește poetul e undeva la poalele munților, fiincă începe cu versuri prin care pare că se adresează cuiva de dincolo, din nordul Carpaților, *„de peste plaiu"*.

De la noi la voi
Nu-i un pas ori doi,
Nici atâta cale,
Numa-un deal ș'o vale
Ș-o rară dumbravă,
Ș-o poiană verde,
De m'ați putea crede...

Alt element care merită remarcat este cel privitor la fata. cu care visează că se va însură :

C'o fată de craiu
Cum de peste plaiu ;
C'o fată crăiasă,
Dalbă jupânească,
Cu sprânceana trasă,
Cu geana sumeasă,
Cum bună-i de casă.

E imaginea miresii din *Miorița.* Acolo însă are în mod logic, sens simbolic, închipuind moartea, care îl pândea pe păstor.

Sfârștul este prozaic ca și al „Cântecului Dunării" varianta a II-a, în contrazicere cu începuturile, care în frustrele balade de care ne-am ocupat, sânt mult promițătoare. După cadrul epic al naturii, în munții cu brazii cărunți, cu fântâna bogat alcătuită, lângă care „crescut-a născut-a" patul încheiat din lemne de copaci de la munte, ne-am aștepta la un viteaz „domn al muntelui", care să aibă — ca Miu de pildă — cel puțin o luptă cu cineva.

Sfârșitul acesta, palid, sau mai bine zis neurmarea unei acțiuni mai complexe, mai epice, ne face să ne întrebăm, dacă nu cumva a fost uitat, s'a pierdut restul baladelor în discuție, ca și al Mioriței și al altora.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Aceasta însă este altă problemă. Aici n'am vrut decât să semnalez, pe lângă concepţia tipului ales de frumuseţe fizică, cum reese din poezia populară, şi câteva asemănări între Mioriţa şi baladele din Craina românească.

II

Câteva fapte linguistice.

Voiu discuta aici câteva cuvinte, unele având vieaţa lor fixată şi restrânsă definitiv în poezia populară, iar altele cunoscute şi în graiul viu, dar prezentând un interes deosebit semantic şi stilistic, privite fiind şi judecate în atmosfera limbii poetice populare.

1. *(dealul) bărbat.*

(*Un termin agricol*).

Cuvântul, în legătură totdeauna cu „deal", se arată a fi fost un adjectiv. El e cunoscut celor care au cetit cel puţin poeziile populare culese de Alecsandri. Dealul *bărbat*, scris de Alecsandri şi de alţii cu litera mare, socotit nume propriu, se găseşte în balada Miu :

La dealul bărbat,
Pe drumul săpat...

Urmărind drumul pe care merge Miu, observăm, chiar din versul al doelea că e prăpăstios şi duce pe un deal râpos pietros, sau pe o cale grea prin munţi, „cale pietroasă" :

Dar când se urca
Şi murgul călcà,
Piatra scăpăra.

Apoi :

Hai murgule, hai,
Pe coastă de plai
Ce laşi tu drumul,
S'anuci colnicul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Oamenii lui Ianuş au să-i iasă înainte :

Pe deal şi pe vale,
La pod, la *hârtop,*
. . . . . .
La poteca strâmtă,
La cărarea frântă...

Chiar dacă Alecsandri a dres ceva în versurile populare primitive, caracterul prăpăstios al drumului reiese clar din celelalte variante ale cântecului şi din alte balade. Astfel, într'o variantă a Mioriţei, din Moldova [1], avem acelaşi tablou al unor locuri prăpăstioase :

Noi că l-am văzut
Şi l-am auzit
Seara pe 'nserat :
La dealul bărbat,
La drumul săpat
La bradul plecat
El e îngropat...
La capăt de deal,
La muche de mal,
La valea adâncă,
La poteca strâmtă...

D. Caracostea respingând o probabilă legătură ce ar încerca s'o facă unii cu rom. *bărbat* (< lat. *barbatus),* în sensul, ce l-ar presupune aceia, de „deal cu pădure bogată, ca o barbă stufoasă" dă totuşi o explicaţie etimologică egal de greşită, fiindcă se lasă atras tot de partea formală, de omonimia cu „bărbat" (om). Şi zice : „*Deal bărbat*" vrea să zică deal mare, cu umeri laţi şi înalţi ca de bărbat !" [2]

Chiar dacă am admite că s'a putut zice vreodată despre deal, că e mare şi falnic, ceea ce se zice în adevăr numai de munte, şi linguistic-estetic este firească ultima comparaţie, totuşi ar părea bizar un „deal bărbat, ca un bărbat".

Se poate zice invers un „om ca un munte, ca un brad", fiindcă vrând să arăţi mărimea, voinicia cuiva, o compari cu ceva impunător, mai mare în tot cazul decât obiectul comparat.

---

[1] V. Densusianu. *Viaţa Păst.* cit., II, p. 130.

[2] *Mioriţa în Mold., Munt., Olt.* (extr. din Conv. Lit.), 1923, p. 28—29, notă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Afară de asta, *bărbat* are mai mult accepţiunea de „harnic", şi uneori „voinic", „îndrăzneţ". (comp. „câini mai bărbaţi"). Şi s'ar puteà admite presupusa accepţiune de „(deal) bărbat" la corespondentele romanice : *mari, marito, mâle, maschio* etc. ?

Cred însă de prisos să mai înmulţesc argumentele negative, când pasagiile sânt prea clare ca să nu se vadă că e vorba de un drum greu de mers, gloduros, pietros, pe un deal mâncat de ape, cu un relief frământat, cum sânt de obiceiu căile puţin umblate, pe dealuri sau pe munţii. Dealurile arabile sânt şi mai rupte, mai surpate[1] decât munţii, având terenul mai puţin pietros şi deci mai puţin consistent.

De aceea cred că avem de a face cu un cuvânt latin, pierdut — vom vedea de ce — referitor la terenul cu suprafaţa gloduroasă, frământată de şivoae sau brăzdată, ca de plug.

Acest sens îl are lat. VERVACTUM atestat în Pliniu, Varro şi Columella, tradus în dicţionare prin „Brachfeld", „terre en jachère" şi este participiul verbului *vervago*, (*vervactum, -ĕre*) cu sensul de „retourner (une terre qu'on a laissée reposer), labourer pour la première fois ; defricher". Este ce zicem astăzi „a face ogor (toamna), a ogorî", adecă a face prima arătură[2] care constă în a „răsturnà" brazde mari, care apoi se fărâmiţează iarna de ger şi primăvara cu o a doua arătură, sau, mai ales de ţărani, numai se grăpează.

Peste brazdele mari, bolovănoase, merge greu şi omul şi calul.

S'a zis deci *bărbat* întâiu locului arat, ogorului, apoi oricărui pământ gloduros, fie pe deal, fie pe şes, pe care cu greu poţi umbla.

Acelaşi caracter, am văzut, îl are dealul sau drumul din baladele amintite.

Cuvântul a rămas cristalizat, denotând şi vechimea

[1] In alte poezii se şi zice *dealul surpat*.

[2] V. şi Tiktin. *Dict.* s. v.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

cântecelor, în viersurile cunoscute, probabil prin fericita strânsă legătură de rimă a cuvintelor „săpat-surpat".

Din graiul viu a dispărut, lucru uşor de văzut, prin coconirea omonimică care a suferit-o de la *bărbat* < *barbatus*. Concurenţa acestuia a fost fatală, fiindcă era un cuvânt prea necesar şi prea familiar, ca să nu se impue.

Formal *vervactum* s'a dezvoltat prin faza **bărbapt*, pierzând pe *p* din grupul *-pt-*, ca şi *frasin* < *fracsĭnus*, *mătaxa* > *mătase*, fie prin disimilare, fie că a existat vreun derivat (comp. span. *barbechar*), unde -pt- era aton, cum se presupune pentru frásin-frăsinet[1], dar nu şi pentru *mătase*. Se poate foarte uşor ca cuvântul să fi fost influenţat şi de *bărbat* < barbatus.

Ceea ce mai întăreşte explicaţia dată, este existenţa cuvântului în celelalte limbi romanice: log. *barbattu*, span. *barbecho*, port. *barbeito*, fr. *guéret* etc. (REW, s. v., tradusă „Brachfeld", 9264). Se vede aici şi trecerea din latina vulg, a lui *v-* în *b-* (iniţial).

Sensurile ce le are cuvântul în limbile surori confirmă pe deplin semantismul arătat de noi pentru cel românesc. Astfel pe lângă log. *barvattare* „umackern" (REW) cităm span. *barbechar* „arar la tierra disponiendola para la siembra; arar la tierra para que se meteorice y descanse": *barbecho* „tierra labrantia que no se siembra durante uno o mas años: accion de barbechar; haza arada para sembrar despues". Fr. *guéret* n'are numai sensul de „terre laissée en jachère"—acesta-i prin analogie—ci cel de „terre labourée non ensemencée", deci „ogor", câmp întors, cu brazdele numai răsturnate, nu şi fărâmiţate, cum se cere pentru semănat.

Cuvântul, trăit probabil într'o vieaţă agricolă de dealuri şi câmpuri de munte, cum bănuim de obiceiu că a fost aceea a noastră în vechime, s'a aplicat şi la terenul accidentat, uşor de surpat al dealurilor.

[1] Comp. Candrea-Densusianu, *Dict. et.* s. v., unde nu se înregistrează *mătase*. Acesta se poate totuşi explica prin o posibilă metateză: *matapsă < *măptasă < *mătase*, dar şi prin

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Locul lui a fost apoi luat de slavul **ogor.**[1]

2. *Iortoman, ortoman.*

Mă ocup de acest cuvânt, în cadrul unor cercetări de folclor, pentru că-i cred legată soarta semantică de faptul restrângerii vieţii lui în poezia populară şi mai ales în balade.

A fost pus în circulaţie, prin şcoli, datorită faptului că este atestat în Miorița. Ori ce şcolar cunoaşte acest cuvânt ca epitet al păstorului Moldovan:

Că-i mai ortoman
Ş'are oi mai multe,
Multe şi cornute
Şi cai învăţaţi
Şi câni mai bărbaţi...

Sensurile care i s'au atribuit, pornindu-se mai ales de la pasagiul citat, a fost acela de „om bogat". Şi, fiindcă e vorba întâmplător de un păstor, s'a mers cu deducţia, neîntemeiată, că ar fi vorba de „bogat în turme"[2], ceea ce bine înţeles nu este just. Astfel dacă s'ar zice în vreun text că cineva e *bogat* şi are turme, păduri, case etc., ar însemna, dacă n'am şti azi sensul precis al lui *bogat*, că are accepţiunea de „posesor de păduri, case" etc? Evident, nu.

Dar, *(i)ortoman* se întâlneşte în balade, nu în graiul viu. Situaţia lui, oare cum de prizonier al poeziei epice, nu arată o posibilitate de nuanţare, de silire a sensului spre o anume notă psihologică, cerută şi provocată de faptul că e aplicat la eroii din balade?

---

disimilare, cum se presupune pentru fr. *guéret* < *vervactum* (REW. 9264). Puşcariu crede în o disimilare la *frasin*. Şi un verb **bărbătă* ca în span. a putut exista, pe lângă *ară*, cu sensul ulteriorului *ogorí*.

[1] Nu este oare şi acest caz un indiciu că odată a fost agricultura destul de intensă la Români?

[2] L. Şeineanu, *Influenţa orientală*, I, 264, II, 227 şi *Dict. Universal.*

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Personagiile din poezia epică, prin atmosfera de lupte, de conflicte, ce o caracterizează, trebue să fie oameni tari, viteji, îndrăzneți. De aceea în mintea poporului, care nu mai cunoaște cuvântul, ca și în a interpretatorilor, ușor se poate produce impresia că *ortoman*, fiind vorba de o însușire a eroului, trebue să însemne „voinic, viteaz", lauda cea mai firească a lui.

Ultima interpretare ce i s'a dat este în adevăr aceea de „voinic, viteaz" [1], logică până la un punct, cum am spus mai sus.

Și, dacă în adevăr cuvântul a suferit, cum mi se pare, o adaptare la atmosfera semantică poetică a epitetelor cu care sânt împodobiți eroii, de la care sens mai vechiu putea pornì o asemenea posibilitate ?

Pentru a putea da un răspuns plausibil, să cercetăm textele.

In colecția Alecsandri, afară de pasagiul din Mioriță, mai găsim :

Un viteaz de ortoman
Pe-un cal negru dibrogean (p. 10).

Sai bădiță, ortomane,
Că-mi ajunge la ciolane (ibid.).

In G. D. Teodorescu :

Voinic ortoman
Fecior de mocan (p. 60).

[1] O. Densusianu, *Viața Păstorească în p. n. pop.*, II, 46 notă; și mai înainte D. Caracostea, *Mioriția în Moldova*, p. 17, 18, unde respinge și etimologiile date până acum, cu bune argumente : a) explicarea lui Odobescu cade repede, din motive formale (gr. ὀρθός ÷ *manus* și ὀρθοδάντης sânt imposibile) ; b) a lui Hajdeu, din *orto* ÷ *man* se izbește și de forma mai veche *iortoman ;* c) a lui Tiktin (din turc. *jortmak*) nu merge nici ca sens nici din cauza terminațiunii ; a lui Șeineanu, l. c., din turc. *yourt* „possessions, biens fonds" (> rut. *yurt* „turmă") se izbește de greutăți geografice și, cum vom vedea și semantice. Apoi e întrebarea unde s'a format cuvântul, ca să-l avem cu sens așa de evoluat, căci *yurt* nu există în română, iar *iortoman* este atestat și în Oltenia, departe de Ruteni, unde nu există ortoman.

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Voinic mândru ortoman,
P'un cal negru dobrogean (p. 442).

Apoi :

Voinic iortoman
Cu chimiru plin de bani[1].

Frunzuliță de lipan,
Drag mi-a fost calul bălan
Și voinicu iortoman (Cântec din Olt)[2].

Tot așa și în alte culegeri[3], *ortoman* este epitetul „voinicului" din balade, care uneori este „mocan" sau păstor[4] (Miorița), ceea ce trebue reținut.

Sânt și derivate ale cuvântului, anume *iortomănesc*, interpretat „înalt, mândru, voinic, puternic, viteaz" și *iortomănește* „cu curaj, cu voinicie"[5].

In Vâlcea, un cântec spune :

Sus la munte, la plai
Este pâinea voinicească,
Și leafa iortomănească. (Șez. III, 216).

Aici nu poate oare să însemne „leafă bună", plătită domnește, larg, nu cu zgârcenie" (comp. „l-a plătit boierește" etc.) ?

De asemenea prin „cal ortoman" (Pamfil, *Cântece de Țară*, 44, 200) n'aș înțelege „cal voinic, țeapăn"[6], pentrucă din punct de vedere semantic-estetic, în balade, ca

---

[1] Rădulescu Codin, p. 66.

[2] In Weigand (*Rum. Dial.*, Jahrsb. VII) ; In Giuglea-Vâlsan, 14, avem *otoman* (voinic), formă evident coruptă.

[3] In Pasculescu, V. trimeterile la texte, în Caracostea, *Miorița în Mold.*, cit., p. 17 și 18. Cf. de asemenea în Vasiliu, C. : Da chiar fata-l cunoștea, Că-i ficior di Iortoman, Ficior lu Halza Soltan (p. 41).

[4] Vasiliu, Cântece, 41: Da baciu cioban, chiar așa-i spunè: Voinic ortoman, călari pi cal.

[5] Păsculescu, *L. P.*

[6] Cum crede Caracostea, *o. c.*, 17.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

şi în graiu viu, calul voinicului, calul de călărie, nu se distinge prin mărime sau tărie, ca cel de tras, de căruţă, ci prin ceea ce îl face demn de un aşa stăpân. Acest cal este „iute, sprinten, bun de fugă" sau „neînvăţat, nesupus, greu de înfrânat", pe care nu poate încăleca ori cine.

Aceste consideraţiuni mă fac să presupun că sensul mai vechiu al lui *(i)ortoman* a fost cel de om „liber, cu capul în mână, stăpân pe averea lui şi pe capul lui, care nu dă nimănui socoteală de ce are şi de ce face", de aci apoi om ce poate vorbi „verde", „iortomăneşte, franc şi îndrăzneţ". Ar fi din punct de vedere social, cam ce-a însemnat mai târziu, om „slobod", în deosebire de şerb, clăcaş, mai umil şi mai neîndrăzneţ.

Alături de *şerb* < *lat. servus*, a existat de sigur şi un termin pentru noţiunea de „neşerb", om liber. Şi la cine se putea aplica mai bine acest epitet, decât la voinicii din balade şi în acelaşi timp la păstori, care n'au fost nici odată şerbi, ci liberi cutreerători de munţi şi câmpii, nesupuşi cuiva, dar în continuă luptă şi harţă cu cei cărora le călcau moşiile, ogoarele, cu turmele lor?

Cuvântul de căutat, în această ipoteză, n'a putut fi decât *l i b e r t u s*, al cărui derivat trăeşte în actualul *iertà* < lat. *libertare*, care a avut odinioară cum se ştie şi un sens social-agrar, trecut la cuvintele slave: slobod, slobozì, slobozie.

In limbile romanice *liber* a ajuns şi la sensul de „Besitzer" (v. logud. *liveru)* şi, foarte asemănător cu *iortoman*, n. logud. *luiru* înseamnă „schön gewachsen", „gross" (cf. REW., 5011).

Dacă aceasta este istoria lui semantică, formal cuvântul s'a dezvoltat astfel: *libertus* > **iert*, apoi cu sufixul *-man*, **iertoman* > *iortoman* (prin asimilarea lui *ie-* aton de silaba următoare) şi prin trecerea lui *io-* aton la *o-*, a ajuns la *ortoman*. Fenomenul acesta fonetic îl întâlnim la rom. *uşor*, mai vechiu, *iuşor*, din *leve(m)* > *lie*, **ie-*, iar prin adăogarea sufixului, şi prin aceiaşi asimilare, a trecut

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

la **ieşor, *ioşor, iuşor, uşor, uşura, uşurel* etc. In aromână a rămas la faza mai veche *l'işor*, iar în albaneză *l'e*[1].

Sufixul *-man*, neexplicat până acum, poate fi destul de vechiu, fiindcă îl găsim la cuvântul *hoţoman, (hoţomănie)*, derivat din *hoţ*, element vechiu în limba noastră[2].

Se mai întâlneşte în formele *capsoman* „încăpăţânat", „mojic". *Frăţiman* (nume de persoană în Basarabia) din plur. *fraţi*, sau din *frăţie ; Terziman* (târziu+man?) şi alte nume de persoană în *-man*, din care unele pot avea acest sufix (comp. *Teleman*). Alte exemple dă Pascu (Sufixe, 340—342) : *gogoman* „prostănac" (: alb. *goga*, megl. *gogu* „prost", deci cuvânt vechiu), *grosoman* (din Negruzzi), *moroiman* = prost. (< *moroi ?*), *stogoman* (< baza *stog-*, care este şi în *stogoş, -ă)* etc. Dacă formele megl. *ţăţuman* „înalt şi urît" (comp. numele dacorom. *Ţeţu* = ?) şi macedorom. *gal'aman, pişman* citate acolo (p. 343) au tot sufixul *-man*, atunci acesta poate fi venit din sud, din greceşte, cum vom vedea mai departe.

Ca sens, exemplele acestea, se apropie de compuse romanice, cum e fr. *gentilhomme* etc., de tipul cărora a pătruns la noi neologismul *grandoman, grandomanie*. Se poate şi în limba română pune adj. la început, când vreai să accentuezi calitatea cuiva. Se zice astfel „rău om mai eşti", „rea femeie", „bun om" etc.

Ne-am aştepta însă să avem o urmă din astfel de compuse, fără ulteriorul sufix slav. *-(e)an*, deci forme în *-om* (: **gogóm* etc.).

Funcţiunea sufixului *-(o)man* se apropie şi de ceea

---

[1] V. şi Puşcariu, *Et. Wb.*, 1844. Comp. şi *Onea, Onişor, Oana, Onciu* din baza *Io(a)n*.

[2] Pronunţarea lui *h-* iniţial ca în *hultur, hulpe* şi uneori dispariţia lui (cf. *ol, uăt*) ca în *oare (ce)* etc. < *rolet-* duce la un lat. **voccus* (ori postverb. din un *vociare ?*), din baza *vocus* (v. REW. s. v. cu sensul de cel care „goleşte, care te lasă gol". In lat., *vacuus* = *voc(u)us* însemna şi „jefuit", saccagé. Cuvântul nu e izolat în română, ci are familia : megl. *dăsvoca*, arom. *disvucare*, dacorom. *dehoca* < **devocare* (Candrea-Dens., *Dict. Et.*, 474, 481), de la sensul de bază „a goli".

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

ce vedem în compuse gr., cum sânt μεγαλομανής „extrêmement furieux", οἰνομανής, „qui aime le vin avec passion" οἰνομανία etc., în care partea a doua e un adjectiv participial (din μαίνομαι). Sufixul s'a putut deci naşte, prin analogie, din cuvinte de acestea, dacă ar fi pătruns unele din ele şi ar fi vii şi azi în română, bine înţeles din bizantină sau greaca modernă [1]. Nu cunosc însă exemple de acestea.

Ori cum ar sta lucrurile, sufixul nu poate fi prea recent, legat fiind de cuvinte aşa de vechi, cum sânt *hoţ* (în *hoţoman), *iert (iortoman), frate (Frăţiman)* etc. [2]

Asupra etimologiilor date până acum cuvântului *ortoman,* nu mai insist, fiindcă au fost respinse de alţii, mai înainte, destul de documentat.

3. *Laiu, laie, bucălaie etc.*

Acest termin păstoresc, de care am vorbit mai sus, în partea despre folclor a acestor cercetări, este cunoscut ca şi „ortoman" mai mult din Mioriţa, de aceia cred necesar să-l tratez tot în acest loc.

El este însă curent şi azi în graiul păstorilor dacoromâni, mai ales în compusul *bucălaie, -lău* („oaie, berbece cu botul brun, negru") iar la Aromâni *laiu* a înlocuit pe *negru,* aplicându-se deci şi la om şi arătând că sensul primitiv a fost acela de „brun, de culoare închisă", „negru".

Privitor la originea semantică a cuvântului, eu văd un procedeu, oarecum estetic-linguistic, de comparaţie a feţii,

---

[1] Altfel am avea **mân.*

[2] Ceea ce spune G. Pascu *(Sufixe,* 341) că a pătruns prin cuvinte ca rus. *dikoman* „liederlicher Mensch", serb. *vukoman,* în care suf. ar fi *-man,* nu se poate susţine. Unde au pătruns aceste cuvinte şi cine le cunoaşte în limba română? Căci numai existând în limba noastră cuvinte în care am bănui măcar, că ar fi acest sufix *-man,* am puteà zice că prin ele s'a introdus la noi. Şi apoi în formele rus. şi serb. este suf. *-man?* Între exemplele citate de Pascu, nu toate au sufixul *-(o)man,* ci sânt sau cuvinte pătrunse la noi neschimbate din alte limbi (de ex. *caraman, duşman)* ori au suf. *-(e)an (şoiman).* Altele sânt obscure şi numai terminaţiunea *-(m)an* le apropie de cele care au evident sufixul *-mân* (: hoţoman, gogoman etc.).

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

la om şi la oi, cu ceva de culoare brună, neagră, în felul celor ce am văzut la descrierile frumuseţii fizice, în poezia populară. Acest „ceva" poate fi o pasăre (comp. „perişorul lui, pana corbului"; *Coarba*, nume de câne etc.), o floare (: „albastru ca cicoarea"), sau mai ales un fruct. Comparaţia din urmă se întâlneşte în multe cazuri: *ochi* ca *murele*, arom. *murnu* „brun"[1] (< lat. **morinus*, din *mora*), alb. *l'arë* „cu pete negre ca boabele de laur" (< lat. *laurus*); sau alte cazuri, precum *coaśin* „ayant le museau de couleur rougeâtre (en parlant d'une brebis)", megl., arom. *coaţin* „ayant des taches rougeâtres sur la tête" (oaie) < lat. *coccinus*[2] (< *coccum*) ş. a.[3]

Explicaţiile date până acum n'au convins pe nimeni. Un lat. vulg. din care ar fi rezultat obscurul lat. med. *laius*, nu poate fi luat în seamă, fiindcă nu se ştie sensul acestuia (v. şi DR. IV, 722 sqq.). V. gr. λάγειος despre care Diculescu (DR. IV, 440) crede că ar fi acel *laius*, este atestat alături de κρέας (λάγειον), sau numai λάγεια „chair de lièvre", ca lat. *leporina*. Dar n'am întâlnit în graiul păstoresc niciodată vre-o comparaţie, vre un nume de oaie sau de câine care să amintească, pe departe măcar, vre-o legătură cu ideia de culoare ori de făptură a iepurelui. Există *Iepure* ca nume de persoană, de sigur pornindu-se de la ideia de fricos. Şi prea sigură nu este nici desvoltarea formală deoarece căderea lui -γ- nu este o regulă. Consideraţiunile semantice amintite sânt, cred, greu de înlăturat.

S. Puşcariu (în DR. IV, 722 sqq.) pe baza mai multor atestări, scoate în evidenţă sensurile de „negru", „pătat cu negru" (foarte rar), „amestecat cu negru", „cenu-

---

[1] Cf. Candrea-Densusianu, *Dict. et.*, 177.

[2] Ibid., 3822.

[3] Exemplele se pot înmulţi. Comp. pt. acestea şi studiile lui Rohlfs asupra dialectelor şi infl. grec. în Italia sudică, şi vezi, mai în urmă *La terminol. past. dei Greci di Bova* (Revue linguist., 1926, t. II, 271 sqq., cu nume de oi, capre etc. de la nume de plante, fructe etc. (: castană, mură, etc. etc.); Tot aşa în C. Hoëg, *Le Saracatsans*, 2 vol., cu o recensie de Th. Capidan în DR. IV, 923 sqq.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

șiu" și chiar „sur". Este de altfel cunoscută elasticitatea aceasta semantică la cuvintele care designează o culoare închisă (comp. *brun*, „castaniu" ș. a.). Ca etimologie propune lat. *labes*, un subst. feminin la origine, întrebuințat ca termin de comparație fără să fie adjectivizat (un **labeus* ar da **laib)*, cum se întâmplă în expresii ca „a se face foc", „a face bucăți" (pe cineva), „pulbere" etc.; „cal graur" (ca graurul) ș. a. Nu văd însă un exemplu care să fi dat naștere unui adjectiv propriu zis, cum este astăzi *laiu* în aromână. Și forma aceasta trebue socotită mai veche.

Lat. *labes* înseamnă și „tache, souillure", „deshonneur" (deci nu „pată neagră", cum crede Pușcariu), iar sensurile proprii ale cuvântului sânt „chute", „ruine", „degât".

Din cauza acestor fapte nu pot crede în derivarea din *labes*.

Geograficește, fiind răspândit la Albanezi, Greci, vital la Aromâni și apoi la Dacoromâni, presupune origine balcanică.

Deci poate fi și v. grecesc.

Ținând acum samă de felul cum se nasc unele nume de culori, nu e greu de gândit la un fruct din regiunile mediteraneene, în Balcani, ca și în Italia.[1]

Este *măslina*, lat. *oliva*, v. gr. ἔλαία. A zice *măslinie* unei fețe, este foarte natural. Trebuește însă precizat că toate comparațiile, cel puțin în limba și poezia populară română se fac cu fructele coapte, nu cu cele verzi (comp. ochișorii ei, două mure coapte; „roșu ca un măr" — copt; ca o cireașă etc.).

E adevărat ca măslinile se culegeau în trei serii, ca *olivae albae, acerbae* (necoapte), ca pârguite *olivae fuscae, variae* și coapte de tot *olivae nigrae*, care se consumă și la noi, sărate și care le mânca și altădată poporul de jos.[2]

[1] V. *Larousse Agricole*, s. v. *olive*.

[2] Cf. *Dict. des Antiquités* (Daremberg-Saglio) s. v.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Ca să zici de un om că e oacheș la față, îl compari cu fructul (*mura, porumba* etc.) de culoarea lui cea mai intensă și așa cred că a fost cazul și cu măslina.

In același timp sensurile scoase la iveală și de S. Pușcariu („negru — pătat cu negru — sur") se potrivesc cu culoarea măslinei, cum de ex. arată it. dial. *alivastru* (olivastro) „del colore d'olivo che tende al scuro"[1]. Dar în v. gr. ἐλαία însemna și „tache sur la peau", „naevus", „macula ingenita"[2] (τας ἐν τῇ ῥινὶ ἐλαίας μελαίνας).

Deci un adj. *ἐλαι-ιος devenit în v. gr. *ἐλαῖος[3] lat. vlg. *laius, -a,* prin afereza lui *e-*, cu sensul de „măsliniu" a putut exista[4], fiind vorba de un fruct foarte răspândit și cunoscut, iar cuvântul având o familie bogată de derivate, arătând unele și culoarea (: lat. *oleaginus*, v. gr. ἐλαιώδης și comp. ἐλαιό; „sorte d'oiseau").

Afereza se găsește în gr. mod. λαδί „ulei" și în o formă din s. X *ladion* „eliu" (=ἔλαιον, ἐλάδιον)[5].

In ce privește posibilitatea venirii acestui termin, din sfera culturii măslinilor, ar veni în sprijin și rom. *(a)-murg, murgă,* dedus din v. gr. ἀμόργη, lat. *(amurca).*

Explicarea dată se sprijinește astfel, ca fapt, geograficește și formal.

4. *Țărcători = țârcăitori.*

Asupra acestei corectări avem de spus și ceva de ordin metodic, cu privire la culegerea și intepretarea textelor populare.

Forma se întâlnește într'o variantă a Mioriței, unde este vorba de cele trei momente ale zilei :

Oile pornind . . .
Ș'apoi sue și coboară,

---

[1] G. Malara, *Vocab. dial. calabro-veggio-it.*, 1909, p. 15.

[2] Cf. *Thes. l. gr.*, s. v.

[3] Cf. forma ion. ἐλάα < ἐλαία κάω, κλάω = καίω, κλαίω; αἰετός = ion. ἀετός etc., apoi ἐλαΐς; ἐλαΐνος < ἐλαία etc.

[4] Să fie acel obscur lat. med. laius < *ἐλαχῖος?

[5] V. *Corp. Gloss. lat.* III, 567; VI 381 și Heraeus. *Index*, VII. 2. p. 510.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Zi mare de vară,
Din vărsat de zori.
Pân la *ţărcători*
Şi din ţărcători
Pân la ciniori...

Nu încape nici o îndoială că este vorba de amiazi, adecă de timpul când se mulg oile, la amiazi, căci uneori se zice în graiul păstoresc „pe vremea mulsului, la muls", ca adaos pe lângă „amiaz", „seară" etc. Necesitatea unei rime la *zori* „cântători" (dimineaţa) şi la „ciniori" (seara, la cină) a găsit potrivit acest cuvânt care ar fi avut un corespondent, analog cu „cântători" zori şi „ciniori", în *mulgători*, dacă acesta n'ar însemnà precis „păstori care mulg". De aceea poetul popular, păstor probabil, a întrebuinţat un cuvânt mai rar. Acesta este a *ţârcăì*, „a mulge", cu nuanţa de „a mulge o ţără" şi se întrebuinţează în Ardeal şi în Muntenia, când e vorba de vacă sau oaie de la care nu se aşteaptă mult lapte. Mai ales toamna, când oile au puţin lapte se zice „le mai ţârcăim" (mai rar, câte-o dată pe zi. etc.).

Cuvântul este onomatopeic şi n'are nimic a face cu ţarc [1], cum a înţeles culegătorul, tălmăcind *ţărcători* prin „în amurg, când se închid oile la stână". De altfel a priceput greşit întreg pasagiul şi de aceea a transcris rău *sâniori*, cuvânt neexistent, în loc de *ciniori*, corectat astfel just de d. Densusianu [2]. Traducând pe *sâniori*, tot greşit, prin „răvărsat de zori", a falsificat şi pe *ţărcători* [3], zicându-i „amurg" şi uitând că e vorba de trei momente ale zilei, împărţită după cele trei mulsori: dimineaţa („la cân-

[1] Cum absolut greşit a fost interpretat şi de d. Caracostea: „când oile stau închise în ţarc [la amiaz] până pornesc şi se adînesc ciobanii".

[2] *Viaţa Păst.*, *o. c.*, p. 128.

[3] E probabil să fi fost în viers chiar *ţârcăitori*, deşi ar ieşi o silabă mai mult, ceea ce se întâmplă des în poezia populară. E posibil însă şi o adaptare a acestui participiu la cele din verbe de conj. I-III: *cântători*, *mulgători* etc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

tători, în zori"), amiaza (la muls, la „ţărcători") şi seara când merg oile în „cină", la porneala de noapte.

Seara şi mai ales noaptea se închid oile în ţarc, la târle mici, de sat, dar nu la târle mari. De aceia probabil a creiat culegătorul sensul de „când se închid oile în ţarc". In limba românească nu există un derivat **a ţărcà* „a închide un ţarc", dar există *a ţârcăì*, a face să *ciurue*[1] laptele".

Iar la amiazi, vara, nu se închid nici odată în vreun ţarc, fiindcă e cald şi oile trebuesc lăsate să se miște libere, să se scocioare, să nu stea înghesuite, fiindcă se „zăpuşesc". Realitatea vieţii păstoreşti deci respinge şi ea un *ţărcători* cu sens de „închizători în ţarc", la amiazi, lucru dovedit şi prin neexistenţa verbului **ţărcà*, în graiul viu.

Faptul acesta ne face să privim cu neîncredere felul cum s'au cules şi transcris atâtea texte de literatură populară. Mulţi culegători au mania de a căuta să înţeleagă şi să îndrepte, după mintea lor, forme de limbă şi versuri obscure, în loc să le lase aşa cum le-au auzit şi să mărturisească în note că nu le-au priceput.

Aceeaşi greşală o fac apoi unii interpretatori, care necunoscând bine terminologia diverselor ocupaţiuni, cum este mai cu seamă păstoritul, precum şi faptele şi lucrurile la care se referă cuvintele, încearcă totuşi să dea explicaţiuni. Dar cum poţi explica ceea ce nu cunoşti ?

In felul cum am publicat colecţia de literatură populară a Românilor din Serbia, am arătat cred, destul de atent, metoda de a reda exact, fie că înţelegi ori nu, atât diverse cuvinte cât şi versurile obscure, sau cele care nu se potriveau ca număr de silabe. N'am schimbat, nici n'am interpretat ceea ce n'am ştiut ori n'am înţeles, deşi cunoşteam binişor dialectele noastre dacoromâne.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

[1] Că picuratul laptelui în găleată, a putut da naştere unui verb onomatopeic, cum este *ţărcăì*, ne arată şi alte exemple. Astfel găsim chiar în o variantă a Mioriţei (XV la Dens., *o. c.* II, p. 141): Să mă 'ngroape 'n uşa strungii, S'aud oile mulgând *Şi laptele ciuruind.* — V. despre alte forme identice (cioroi, ţutur, etc.) ceea ce am spus în *Dacoromania* I, p. 250 ş. u.

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23

Conştienţiozitatea acestea însă a lipsit multor culegători de folclor românesc, defect explicabil probabil prin credinţa că producţiunile populare trebue să fie şi frumoase iar ei trebue să înţeleagă tot ce aud.

G. GIUGLEA.

Primul dicţionar de ştiinţe naturale românesc.

„Vocabularium pertinens ad tria Regna Naturae" de Gh. Şincai.

Scriind la 1921 un mic studiu asupra „Istoriei naturei sau a firei de *Gh. Şincai*" [1] am arătat, că în bibiloteca episcopiei române gr. cat. din Oradea-Mare se păstrează şi un vocabular manuscris de istorie naturală de acelaşi autor, cum era de altfel cunoscut acest lucru dintr'un Raport al lui *Densuşianu* (p. 208) şi din Istoria literaturii române de *N. Iorga* [2].

Fiind în toamna anului 1916 „evacuat" oficial împreună cu toţi profesorii din Blaj la Oradea-Mare, am avut prilej să cunosc şi să-mi copiez acest Vocabular prin bunăvoinţa Pr. Sf. Episcop Dr. *Demetriu Radu* de pie memorie şi a Ilustr. Sale Dr. *Iacob Radu,* canonic prelat ; apoi, însă abia acum m'am hotărît să public acest vocabular, văzând interesul ce se deşteaptă tot mai mult la noi pentru istoria ştiinţelor, în urma activităţii Institutului de Istoria medicinei de la Universitatea din Cluj, condus subt auspiciile d-lui prof. Dr. *I. Guiart* de la Lyon de d-l docent Dr. *V. Bologa.*

Vocabularul lui *Şincai* este un manuscript în octav. Partea primă, pag. 1—15 este vocabular latin-român-maghiar-german. Partea a doua cuprinde pe pag. 17—31 vocabularul român-latin-maghiar-german. Textul românesc este scris cu cirilele mărunte şi citeţe cunoscute ale lui Şincai.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mai jos public numai vocabularul latino-român, pen-

[1] Al. Borza, *Prima istorie naturală românească — Istoria naturei sau a firei de Gh. Şincai* —, în „Transilvania", vol. LII (1921), No. 10—12, p. 825—836.

[2] Vol. II, p. 205.

BDD-A14769 © 1927-1928 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:22:23